

konfessionsfri miljö, om hur det deskriptiva och det konstruktiva bäst kan samexistera. Men det är också intressant att läsa om en del kontroversiella personer och om detaljer som Bexell fångat upp och säkert kan just dessa delar vara av ännu större intresse att läsa för alla dem som studerat teologi vid Uppsala universitet någon gång sedan 1916. Det är en bok som innehåller många namn, men Bexell ger läsaren god hjälp att komma ihåg vilka personer som dykt upp tidigare och i vilket sammanhang.

I sin framställning nämner Bexell några viktiga punkter i fakultetens jämställdhetsarbete och redogör för vilka som är de första kvinnorna att disputerat inom de olika områdena och vid några tillfällen förklarar han varför en kvinna inte blir vald till professor. Men jag hade gärna sett att Bexell också ställt någon kritisk fråga om hur det kan komma sig att den teologiska fakulteten i Uppsala fortfarande sett så få kvinnliga professorer (inom en del områden inte en enda) trots att ett genomgripande jämställdhetsarbete igångsattes för snart femtio år sedan och trots att de kvinnliga studenterna blev ungefär lika många som de manliga redan 1987. Det är inte en marginell fråga i tecknandet av en fakultets vägval och förändringar.

Clara Nystrand
Doktorand, Lund

DOI: 10.51619/stk.v97i3.23462

MarieAnne Ekedahl (red.). *Livshjälp i en orolig tid: Själavård i forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Libris. 2020. 375 s.

Att själavårdstexter åt det kvalificerade hållet publiceras på svenska är inte vanligt. Antologin *Livshjälp i en orolig tid* utgör ett undantag tillsammans med Gunilla Löf Edbergs och Jonas Idestråms ecklesiologiskt inriktade antologi *Att öppna ett slutet rum* (2018). Föreliggande text lockar till läsning både genom omslag och titel.

Boken tycks föranledd av att tre samfund blivit Equmeniakyrkan, där författarna, med några undantag, är utbildare eller församlingspastoralt engagerade. Med uppdrag från Equmeniakyrkan har texterna visionerats fram i ett nätverk som ömmar för själavårdens ”fortlevnad och utveckling” (s. 9). Ansatsen kan uppfattas som programmatisk för sammanhanget även om läsekretsen förmodas vara bredare. Redaktör MarieAnne Ekedahl förklarar idén som ”ett bidrag till att bygga strukturer av ordning och samarbete, strukturer som skyddar det viktiga i livet och på så sätt bidrar till livshjälp” (s. 13). Tanken förs till att bringa ordning i oreda och brist på struktur bland disparata själavårdsförståelser och väcker frågan hur Equmeniakyrkan ska orientera sig för framtiden. Som läsare blir jag både nyfiken och undrande vari det programmatiska kan bestå, i vilken riktning och till vilken själavårdssyn texterna leder kyrkan eller den enskilde läsaren.

De 375 sidorna är fördelade på fyra logiska avdelningar: teoretiska perspektiv, nutida utmaningar, själavård och andlig vägledning samt historiska perspektiv.

I den första delen bjuds på tre religionspsykologiska texter. De två första bidrar med vidareutvecklat material från författarnas tidigare texter om copingteori respektive existentiell folkhälsa. Ekedahl guidar genom kulturförändringsteorier och stresshantlings- och identitetsstödande strategier i avsikt att stödja individer i församlingskontext. Cecilia Melder söker ett helhetsgrepp utifrån existentiell hälsa/folkhälsa och argumenterar för att en ”andligvård [...] är att stödja människor att må så bra som möjligt utifrån sina egna förutsättningar” (s. 109). Resonemanget mynnar ut i determinanter för existentiell hälsa och utmanar kyrkan att bli ”folkhälsoaktör” (s. 126). Hans Nilsson tar upp kriser och utmaningar i livet med avstamp i existentiell filosofi och psykologi. Han menar att människor är menings sökande och att det tar sig uttryck i deras berättelser, vilka tolkas, prövas och vävs samman i mötet mellan stora och små narrativ där

trossystemet finns med. Författarnas ansats är lovvärd när de avser möta människor i deras existentiella utmaningar. Det religionspsykologiska greppet utgår från ett inomvärldsligt perspektiv med fokus på det liv som är här och nu samtidigt som det finns en anad och icke motsagd uppfattning att mänsklig existens sträcker sig bortom det materiella. Kapitlet är intressanta och väl bearbetade, men det kan ifrågasättas om religionspsykologin räcker för att ge ett samfunds församlingar en teoretisk förståelse för själavård. Det finns anknytning till och implicit inbäddade teologiska teman, men förankringen i Bibeln, teologi och kyrkans liv lyser här i stort med sin frånvaro. Tyngden hämtas i psykologi, filosofi, hälsovetenskap, sociologi och så vidare. Frågan är varför de historiska texterna dyker upp på slutet och således inte tillåts interagera med de teoretiska perspektiven för att ge orientering framåt till ny själavårdsförståelse.

Den andra delen av boken ger viktig bakgrundkunskap om digitalisering och utmaningarna med sekularisering, men diskuterar inte själavårdsspecifika dimensioner. Texterna står för sig själva i sammanhanget. Anneli Winell menar att kyrkan borde bli en själa- och hälsovårdande aktör i det digitala rummet. Det konstateras att kyrkor har stort förtroendekapital men att ge sig in på en sådan marknad innebär konkurrens med ekonomiskt starka hälsojättar. Magnus Hagevi redovisar undersökningar bland människor som saknar kyrkoerfarenhet – deras attityder och på vilket sätt de relaterar till religiositet. Forskningen lyfter särskilt fram en ”växande grupp med religiöst indifferentia människor” som tycks äga en öppenhet för religion (s. 199).

Om de två första delarna präglas av ett distanserat ”vetenskapstillvänt” och mer tekniskt språk så är del tre explicit konfessionellt. Här diskuteras relationen mellan själavård och andlig vägledning utifrån olika aspekter. Ignatiansk andlig vägledning står i förgrunden och andra traditioner tangeras. Det ignatianska tänkandet exponeras genom

tidskriften *Pilgrims* ekumeniska utgivning. Liselotte J. Andersson ger prov på hur vägledare från olika delar av svensk kristenhet beskrivit detta tänkande. Maria Fässberg Norrhall argumenterar också i sin artikel för att själavård och andlig vägledning inte bara står varandra väldigt nära utan snarare ska ses som två aspekter av en helhet: själavården fokuserar kris medan vägledningen är mer friskvårdande. I den förra sammanvävs kända delar av andlig vägledning med ett slags väckelsefromhet om kallelse, synd, nåd, livsstil och så vidare för att ”bli sig själv i tron” som författaren uttrycker det (s. 207). I den senare vidgas perspektiven med särpräglade teologiska vägledningstraditioner. Hur dessa teologiskt förhåller sig till varandra diskuteras emellertid inte. Daniel Brattgård har erfarenhet från sjukhussjälavård och betraktar det konkreta själavårdsmötet genom några nyckelfrågor för att hjälpa konfidenten sortera i livets barlaster. ”Hantverksförmågan” är tydlig, dock funderar jag över paradoxen i att först definiera själavårdens väsen som vägledning och därefter utveckla texten i en personcentrerad och icke-direktiv anda.

Den avslutande delen är historisk och belyser bildarsamfundens själavårdstraditioner. Först görs en genomgång av wesleyansk själavårdsteologi som kom att präglade S:t Lukasstiftelsens grundare och centralgestalter. S:t Lukas förblev länge den dominerande parakyrkliga själavårdsaktören i Sverige. Missionsförbundet speglas genom två själavårdsprofiler, varav en i den historiska brytpunkten mellan församlingsvårdande/evangeliserande tradition och psykoterapi som sakta tågade in i själavården. Den andra präglades av den på 1970-talet mer terapeutiskt inriktade själavården, här kallad ”dialogisk” (s. 341). Baptistsamfundets själavård belyses utifrån folkväckelsens biblicism och församlingscenterade helgelseideal där förkunnelse och bön stod i centrum. Författaren visar hur nyckelpersoner och samfundets utbildningsinstitution bidrar till en stegvis omformning med primärt inflytande från S:t Lukasstiftelsen.

Föreliggande antologi är både textmässigt och teologiskt spretig. Språkligt behöver man inte störas av skillnaden mellan ett fackmässigt och ett konfessionellt språk om ambitionen med texterna är olika. Frågan är däremot om en sådan språklig divergens är försvarbar här. Teologiskt spänner texterna från en närmast pietistisk ton i vägledningen till Jesus Kristus och fördjupad tro – till att beskriva att ”Gud finns bortom alla religioner” (s. 272), för att ta ett exempel. Även beskrivningen av vad själavård är får sägas vara ytterst disparat och rör sig mellan en allmän hälsoinriktad själavård med existentiella frågor som klangbotten till andlig vägledning i väckelsens och den romersk-katolska fromhetens spår. Var boken avsedd som programskrift för samfundets själavårdstänkande torde läsaren bli förvirrad. Kanske den speglar vidden av Equmeniakyrkans själavård genom smakprov på redan existerande spår?

De perspektiv som presenteras är förhållandevis konventionella och föga nydanande. Själavården följer primärt ett individcenterat terapeutiskt paradigm och separerat från denna kommer andlig vägledning. När själavårdens själ började sökas på 1990-talet ök på nytt kyrkohistoriska skrifter upp och började utmana teologiskt. Fortsättningen på detta sökande står inte att finna i antologin och inte heller trender där församlingskontexten tas in anspråk för kulturskapande. Boken är läsvärd och har mycket intressant att reflektera över. Men för den intresserade blir det sannolikt mest ett ”pick and choose” snarare än att finna en röd tråd av själavårdsväv i enlighet med vad titeln lovar.

Lars-Göran Sundberg
FD, Uppsala

DOI: 10.51619/stk.v97i3.23463

Kirsi Stjerna. *Lutheran Theology: A Grammar of Faith*. London: T&T Clark. 2021. 218 s.

Under många år har Kirsi Stjerna – med en bakgrund i Finland, men nu professor i Berkeley – skrivit om ämnen som relaterar

till reformationen, Luther och luthersk teologi. Hennes infallsvinklar har bland annat rört luthersk troslära, Luther och antisemitism samt Luther, luthersk teologi och feminism. I *Lutheran Theology: A Grammar of Faith* ger hon sig i kast med den lutherska trosläran, förklarar och diskuterar och sätter den i relation till dagens frågor och ekumeniska perspektiv.

Boken har sin upprinnelse i de föreläsningar om reformatorisk historia och teologi som Stjerna har givit under de senaste tjugo åren. Den amerikanska miljö där hon har befunnit sig under många år ser annorlunda ut än hennes nordiska hemmiljö. Även om de båda miljöerna närmar sig varandra är den amerikanska miljön fortfarande mer rik på skilda perspektiv och bakgrunder, såväl kulturella som religiösa. Inget har därför gått att ta för givet när det gäller kunskap om och grundförståelse för det reformatoriska arvet. Stjerna har förklarat och diskuterat. Hon har satt människors livsberättelser och frågor i relation till reformationens månghundraåriga texter. Hon har sett den lutherska teologins befriande kapacitet, men också dess fallgropar. I denna bok formulerar hon den lutherska teologin – sedd genom Konkordiebokens texter, framför allt *Augsburgska bekännelsen* och *Stora katekesen* – mot bakgrund av sina klassrumserfarenheter så att ett befriande budskap framträder.

Boken har tre delar: ”Partnering with Martin Luther”, ”Lutheran Confession – A Road Map” och ”Lutheran Faith Language – An Orientation”. De tre delarna leder fram till en sammanfattning, ”All about Freedom”. Det är i detta sista stycke som Stjernas egna bevekelsegrunder blir uttalade och fullt synliggjorda. Oavsett om det har varit uttalat eller inte i de ämnen boken behandlar har begreppet frihet hela tiden funnits där som ett underliggande grundintresse, skriver författaren. Ja, ska det lutherska arvet över huvud taget ha någon påverkan på en större värld än inom kyrkans fyra väggar så måste utgångspunkten vara den mänskliga friheten. Frågorna må ha sett annorlunda ut